

Bahriyede Bir Ömür - Sultan II. Abdülhamid'in Bahriye Nâzırı Hasan Hüsnü Paşa*

Mehmet Korkmaz

İstanbul, Selenge Yayınları, 2022, 292 sayfa, ISBN: 978-625-7459-39-6.

İbrahim AKKURT**

Kitabın yazarı Dr. Mehmet Korkmaz, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arşivcilik Bölümünde lisans eğitimi almıştır. Yüksek lisansını Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi SBE Tarih Bölümü Yakınçağ Anabilim Dalında, doktora eğitimini ise İstanbul Üniversitesi Tarih Bölümü Yakınçağ Anabilim Dalında tamamlamıştır. Uzun yıllar ATASE ve Deniz Müzesi Arşivinde arşiv uzmanı olarak görev yapan Korkmaz, günümüzde Milli Savunma Üniversitesinde öğretim üyesi olarak akademik hayatına devam etmektedir.

Kitabın “Önsöz” kısmında yazar şu ifadeleri kullanmaktadır:

“Etkili makamlarda bulunarak dönemine damga vurmuş devlet adamları arasında bulunan kimi sadrazam, nazır ve bürokratlar göz önüne alındığında bunlardan bazılarının değil kapsamlı biyografilerinin bulunması, ansiklopedi maddelerinde dahi yazılmadığı göze çarpmaktadır. Söz konusu kişilerin ciddi ve titiz çalışmayla ortaya konulacak biyografileri, yalnızca özel hayatlarını ortaya çıkarmayacak, dönemlerinde yaşanan siyasi, askeri, iktisadi, sosyal ve kültürel hadiselerle de ışık tutacaktır.”

Nitekim bu kitapla; Modernleşme dönemi Osmanlı bahriyesinin her kademesinde görev almış, askerî sınıfa mensup önemli bir isim olan Bozcaadalı Müşir Hasan Hüsnü Paşa'nın hayatından yola çıkılarak Sultan İkinci Abdülhamid dönemi Osmanlı donanması, denizcilik alanındaki faaliyetler ve donanmadaki gelişmeler ele alınarak hem biyografik hem de bir dönemin monografisi olma özelliklerini barındıran bir çalışma ortaya konulmuştur.

Giriş kısmında; biyografik bir çalışma yapmanın öneminden ve zorluğundan bahsedilmekte, Bahriye

* Dergimizin Temmuz 2022 sayısında bu değerlendirme hatalı olarak neşredildiğinden bu sayımızda yeniden yayımlıyoruz.

** Doktora Öğrencisi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, İstanbul, ibrahim.akkurt@stu.fsm.edu.tr

Nazırı Hasan Hüsnü Paşa'nın devlet kademesindeki çalışmaları ve devlet bürokrasisindeki konumu belirtilmekte ve çalışmanın amacı, yöntemi ve kaynakları hakkında okuyucu bilgilendirilmektedir. Daha önce bu alanda akademik bir çalışma bulunmadığı belirtilmekte, eserin muhtevası hakkında okuyucu bilgilendirilmektedir.

Giriş dışında dört bölümden oluşan eserin birinci bölümünde; Hasan Hüsnü Paşa'nın ailesi, eğitimi ve Bahriye Mektebinden mezun olduktan sonra donanmada aldığı görevler ele alınmıştır. Mirliya rütbesine, yani paşalığa terfisi ve 1877-1878 Osmanlı Rus Harbi sırasında Karadeniz Umum Filo Kumandanlığı vazifesi sırasındaki faaliyetlerine de yer verilmiştir. Girit'te Rum isyanlarının bastırılması esnasında donanmadaki görevi, Avrupa'da inşa ettirilen harp gemilerinin teslim alınması için Fransa ve Londra'ya gönderilmesi, Zırhlı Donanma-yı Hümâyun Kumandanlığı ve Şûrâ-yı Bahriye Reisliği görevlerine temas edilmiştir.

İkinci bölümde; Hasan Hüsnü Paşa'nın Bahriye Nazırlığı dönemi ve Bahriye Nezareti, Tersane-i Âmire ve donanmanın modernizasyonuna ilişkin çabaları, donanmanın modernizasyonu, Bahriye Nezareti Merkez Teşkilatında değişim-dönüşüm, nitelikli personel yetiştirilmesine yönelik atılan adımlar ve Paşa'nın döneminde Bahriyede meydana gelen yenilikler üzerinde durulmuştur.

Üçüncü bölümde; Hasan Hüsnü Paşa'nın Bahriye Nazırlığı döneminde yaşanan sorunlar, Paşa'nın donanma politikası üzerinde yapılan eleştiriler, idareciliği üzerinden yapılan ithamlar ve bazı devlet adamlarıyla yaşadığı çekişmeler ele alınmıştır. Döneminin edebiyatçılarının hicivlerine maruz kalarak hakkında edebî yergilere yer verilmesi okuyucuda merak uyandırmaktadır.

“Hasan Hüsnü Paşa'nın Kişiliği, Vefatı ve Eserleri” başlığını taşıyan dördüncü ve son bölüm ise Paşa'nın vefatı, çocukları ile inşa ve ihya ettirdiği hayır eserlerine ayrılmıştır. Bu bölümde Hasan Hüsnü Paşa'nın kişiliğine dair tespitler, Aldığı nişan ve madalyalar, son yılları ve vefatı, kaleme aldığı eserler, çocukları, terekesi, vakfiyesi ve hayır eserleri üzerinde durulmaktadır. Özellikle terekesinin yer alması paşa hakkında üçüncü bölümde yer alan ithamlar için okuyucuda bir kanaat oluşmasını sağlamaktadır.

Osmanlı Devleti'nde 22,5 yıl Bahriye Nazırlığı yapmış olan Hasan Hüsnü Paşa ile ilgili, günümüze kadar herhangi bir çalışma yapılmamış olması, bu alandaki literatürün bulunmayışı ilim dünyası açısından son derece manidardır. Yazarın yüksek lisans ve doktora tezlerini hazırladığı dönemde keşfettiği bu açığı, objektif bir şekilde, belge ve hatıratlar üzerinden değerlendirmesi ve okuyucuya sunmuş olması ilim dünyamız açısından çok kıymetlidir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, ele alınan kitap konuya ilişkin yapılacak bilimsel incelemelerde önemli bir başvuru kitabı olacaktır.

Yazar birinci elden kaynak kullanmaya özen göstermiş, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivleri, Deniz Tarihi Arşivi, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Atatürk Kitaplığı gibi farklı arşivlerden belgeler kullanmış ve bu belgeleri okuyucuya sunarken büyük bir titizlik göstermiştir. Resmî belgelerdeki soğuk dilin yanı sıra hatırat türü eserler de kaynak olarak kullanılarak eserdeki dilin akıcılığı sağlanmıştır. Kitap, arşiv belgeleri ağırlıklı bir çalışma olmasına rağmen akıcı bir anlatıma ve ara başlıklarla ilgiyi canlı tutan bir üsluba sahiptir. Yazarın kitabın giriş kısmında konu ile alakalı literatürü okuyucuya

sunması ve kullandığı kaynaklar hakkında bilgi vermesi değerlidir.

Ülkemizde, Osmanlı Devleti'nin uzun yıllar hâkimiyeti altında bulunan ve devletin dağılmasından sonra Türkiye sınırları dışında kalan bölgeler üzerinde yapılan araştırmaların yeterli seviyeye ulaşmadığına şahitlik etmekteyiz. Ve yine Osmanlı denizciliği alanında, özellikle de Kızıldeniz, Basra Körfezi gibi bölgelerdeki denizcilik faaliyetleri hakkında ülkemizde yapılan araştırmalar çok sınırlı kalmıştır. Kitabın yazarı Dr. Mehmet Korkmaz'ın, uzun yıllar ATASE ve Deniz Müzesi Arşivinde uzman olarak görev yapması ve bu alandaki konulara vukûfiyetinin, diğer taraftan “XX. Yüzyıl Başlarında Kızıldeniz’de Osmanlı Denizcilik Faaliyetleri” başlıklı yüksek lisans tezi ile çalışmalarını bu alana hasretmesinin kitaba büyük katkı sağladığını görmekteyiz.

Hasan Hüsnü Paşa'nın hayatını tüm yönleriyle ele almaya çalışan bu kitapta, şüphesiz en önemli nokta Bahriye Nazırlığı dönemindeki faaliyetleridir. Bu kitap vesilesiyle dönemle ilgili araştırma yapanlar, Sultan İkinci Abdülhamid dönemi donanması için “donanma çürümeye terk edildi” şeklindeki tartışmaların odağındaki bir şahsiyetle ilgili, yeni bilgi ve belgelerin ortaya konulmasıyla, konuya farklı bir perspektiften bakma imkânına sahip olacaklardır.